

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.86](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.86)

УДК 005.4:005.33:005.6

*Ю. О. Силкіна,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Київський національний торговельно-економічний університет
ORCID: 0000-0002-5155-2329
І. М. Мазур,
магістр 2-го року навчання,
Київський національний торговельно-економічний університет
ORCID: 0000-0003-4041-3136*

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

*Y. O. Sylkina
PhD of Economics, Associate Professor of the Department of Management,
Kyiv National University of Trade and Economics
I.M. Mazur
Master of 2 years of study,
Kyiv National University of Trade and Economics*

PECULIARITIES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN BANKING

У статті досліджено особливості управління інноваційним розвитком банку. Проаналізовано різні наукові підходи, щодо визначень сутності понять «інновація», «банківська інновація» та запропоновано авторське визначення «інновації», крім того, відокремлені складові системи управління інноваційним розвитком банку. Розглянуто теоретико-методологічні підходи до процесів формування системи управління інноваціями банку, визначено основні складові системи. Також проаналізовано розвиток банківських продуктів під впливом сучасної конкуренції у банківській сфері та надані рекомендації стосовно необхідності їх впровадження. На сьогодні у банківській сфері спостерігається діджиталізація процесів стосовно системи управління особистим капіталом для клієнтів та внутрішніх систем для спрощення роботи. Отже інноваційний розвиток є невід'ємною частиною загального розвитку підприємств.

Отримані результати можуть бути покладені майбутню оцінку необхідності інноваційного розвитку бізнесу, а також в основу розробки проектів процесів щодо інноваційного розвитку підприємств та банківських установ.

Over the last decades, the banking industry has been in constant development all over the world, driven by many factors - globalization, liberalization of financial markets, changes in banking regulation, and, of course, the needs of clients that are constantly transforming and diversifying, with increasing financial demand and high demand. banking service. New information and telecommunication technologies are fundamentally changing the face of modern financial and credit institutions, ways of their communication with clients, channels of sale of banking products.

The current volatile economic environment places increased demands on the quality of organization and management of all areas of banking, including innovative processes that are actively occurring in banks. Banking innovations cover all areas of their operations and are embodied in new products and services, improvements in business processes and business models, organizational transformation and modification of marketing methods. "Innovative thinking", aimed at finding and effectively implementing creative ideas, begins to permeate the entire activity of the bank. Innovative development is therefore an integral part of overall enterprise development.

The article investigates the features of managing the innovative development of the bank. Different scientific approaches are analyzed, concerning definitions of the essence of concepts «innovation», «banking innovation» and the author's definition of «innovation» is proposed, in addition, the components of the management system of innovative development of the bank are separated. Theoretical and methodological approaches to the processes of forming the bank's innovation management system are considered, the main components of the system are determined. The development of banking products under the influence of modern competition in the banking sector is also analyzed and recommendations are given regarding the necessity of their introduction.

The results obtained can form the basis of a future assessment of the need for innovative business development, as well as the basis for the development of projects of processes for innovative development of enterprises and banking institutions.

Ключові слова: інновація; інноваційний розвиток; банківська інновація; система управління інноваційним розвитком.

Keywords: innovation; innovation development; banking innovation; innovation development management system.

Постановка проблеми. Обов'язковою умовою забезпечення стабільного економічного зростання в Україні на цей час є активізація інноваційних процесів. Активна технологічна модернізація за рахунок впровадження інновацій відбувається і в банківській сфері. Особливу роль відіграють інновації, які стосуються дистанційного банківського обслуговування, управління ризиками, удосконалення інформаційно-комп'ютерних технологій. Однак, у більшості українських банків процес управління інноваційною діяльністю зорієнтований на вирішення поточних завдань, а якість управління не відповідає міжнародному рівню та загальнонаціональним потребам розвитку банківської системи. За цих умов важливого значення набувають дослідження теоретико-практичних аспектів формування системи управління інноваційним розвитком бізнесу, зокрема формування стратегій інноваційного розвитку банківських установ.

Дослідженню питання розвитку інновацій присвячені роботи Ю. Киселевича, С. Єгоричевої, В. Ткачука, Я. Кривича, І. Балобанова, В. Викулова, О. Меренкової, Н. Чиж, О. Мошенець, Д. Завадської. Водночас, низка питань інноваційно розвитку вітчизняних банків залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження.

Зокрема, потребують поглибленої розробки теоретичні і практичні питання оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності банків з врахуванням ризиків, оскільки існуючі методики оцінки ефективності в основному стосуються окремих інноваційних проектів на рівні банку. Комплексного підходу потребують питання організації інноваційної діяльності банків у контексті підвищення ефективності, конкурентоспроможності, розвитку банків на інноваційних засадах з урахуванням ризик-орієнтованого та клієнтоорієнтованого підходів.

Актуальність вирішення зазначених проблем та їх практична значимість зумовили вибір теми дослідження.

Метою статті є аналіз підходів до формування системи управління інноваційним розвитком бізнесу та банківської сфери.

Об'єктом дослідження є процеси формування системи інноваційного розвитку на підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних методичних та практичних аспектів інноваційного розвитку на підприємствах.

Основні результати дослідження. Соціально-економічний розвиток суспільства являє собою єдиний безперервний потік історичних подій, закономірності протікання яких обумовлюються ходом трансформації виробничих сил, спадкоємністю та послідовністю зміни виробничих відносин. Рушійною силою соціально-економічного розвитку є безупинне розширення духовних і матеріальних потреб та вимог людини. Результати суспільного розвитку зрештою відбиваються у зростанні добробуту, ступеня особистої свободи, міри самореалізації особистих прагнень кожного члена суспільства.

Відомо, що головним джерелом виникнення кількісних, структурних і якісних трансформацій банку, які у сукупності визначають процес його соціально-економічного розвитку, є інноваційна діяльність. Саме інноваційна діяльність, сутність якої полягає у створенні, впровадженні і поширенні інновацій, позначається на всіх аспектах розвитку людського суспільства, змінює навіть середовище життя і діяльності людини, способи забезпечення її існування та розвитку. [9]

Отже, в умовах сучасного суспільства інновації виступають основою його розвитку. В контексті інноваційного розвитку все більшої популярності набуває єдина теорія циклів, криз, інновацій, основи якої закладені в роботах, які пов'язували хвилі винаходів та інновацій з переходом до нового циклу розвитку: «Перед початком підвищувальної хвилі великого циклу, а іноді з самого її початку, спостерігаються значні зміни в основних умовах господарської діяльності суспільства. Ці зміни виражаються в глибоких змінах техніки, обміну (яким, в свою чергу, передують значні технологічні винаходи і відкриття)». [4]

Зазначена теорія визначає циклічні закономірності інноваційного розвитку суспільства, пов'язуючи його з інноваційною діяльністю, яка також розвивається циклічно, хвилі інноваційної активності змінюються спадами.

Інновації, являючись основою постіндустріального розвитку, виконують низку важливих функцій, основними з яких є такі:

- відтворювальна (інновація – важливе джерело фінансування розширеного виробництва);
- інвестиційна (використання прибутку від інновацій для інвестування);
- стимулююча (отримання прибутку за рахунок реалізації інновації, служить стимулом для банківця до нових інновацій). [7]

Для вітчизняних та зарубіжних науковців характерним є різноманітність підходів до визначення сутності поняття «інновація», «фінансова інновація», «банківська інновація» та їх економічного змісту [1-6]. Разом з тим науковці недостатньо звертають увагу на венчурний, ризиковий характер інноваційної діяльності, що може призвести до прибутків або збитків. Також не завжди акцентується увага на необхідності виходу інновацій на конкурентний ринок, де вони можуть розвинути, видозмінитися, перемогти або зникнути на стадії їхньої комерціалізації.

Зауважимо, що слово innovation (англ.) – утворено з двох слів – латинського “новация” (новизна, нововведення) і англійського префікса “in”, що означає “в”, “введення”. Тому, у перекладі з англійської “інновація” означає – введення нового, відновлення.

У економічному словнику «інновація» трактується як:

- 1) нововведення, новинка;
- 2) втілення нових форм організації праці й управління [8].

Наразі, головна умова інновації, це не тільки обов'язкове впровадження в господарську, управлінську чи фінансову діяльність, але й завоювання конкурентного ринку, комерціалізація.

Розглядаючи сутність інновацій, слід зазначити, що у більшості з визначень немає чіткого розмежування між такими поняттями як «новації», «нововведення», «інновації». Часто науковці розглядають поняття «інновація» і «нововведення» як синоніми [5].

Так, В. Данилов-Данильян вважає, що «інновація» – це і є нововведення, результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення та розповсюдження нових організаційних форм банку, управління [4].

О. Жихор і Т. Куценко, вважають поняття «нововведення» і «інновація» синонімічними, оскільки і інновація, і нововведення є процесом упровадження нового товару (робіт, послуг), виробничих процесів, методів роботи тощо. Вважаємо, що «новація», «нововведення», «інновація» – це є взаємопов'язані і взаємодоповнюючі поняття, що стосуються різних стадій інноваційного процесу. Зокрема, «новації» стосуються першої стадії виникнення ідеї та наукових розробок нової продукції, послуг, тоді як нововведення стосується стадії практичної реалізації, включаючи розроблення пілотного проекту.

Саме ж поняття «інновація» стосується всього інноваційного процесу і обов'язково передбачає реалізацію нововведення на ринку, тобто це нововведення, яке дає стимулюючий ефект для розвитку інновації. Саме з моменту поширення, завоювання ринку новація і нововведення набувають нової якості і стають інновацією, тобто саме ринок і ринкове середовище є критерієм того, що новація і нововведення перетворюються в інновацію, відбувається дифузія за Е. Роджерсом [7].

Відповідно можна виділяти 6 стадій процесу прийняття людьми нових ідей і товарів: звернення уваги, зацікавленість, оцінка, перевірка, прийняття, підтвердження. Вважається, що інновація визнана суспільством, якщо її сприймають від 6% до 16% населення [3].

Проведений теоретичний аналіз дає підстави зробити висновки, що «інновація» – це є результат інноваційного діяльності, що пов'язаний з прогресивними якісними змінами в продуктах, послугах, технологіях, процесах, управлінні, що реалізовані на ринку та/або впроваджені в діяльність компанії. Кошти, отримані від реалізації інновації мають покривати видатки на створення, впровадження та просування інновації на ринку, а також приносити прибуток від реалізації інновацій. Крім того, вони виступають стимулом до створення нових інновацій і є джерелом фінансування нового інноваційного процесу.

У контексті вищерозглянутого поняття «інновація» та керуючись принципами системного аналізу, інновації розглядаються як важливі складові фінансових інновацій, що реалізуються в банківській сфері.

Тому вважаємо, що банківські інновації – це система різноаспектних (економічних, організаційноуправлінських, інституціональних) нововведень в будь-якій сфері діяльності банку, яка забезпечує певний позитивний економічний, соціальний і стратегічний ефект, який проявляється в зовнішньому середовищі, тобто у підвищення конкурентоспроможності, розширенні клієнтської бази банку і його філійнодистрибуторської мережі, зміцненні ринкової

позиції, а у внутрішньому скороченні сектору трансакційних витрат проведення банківських операцій і підвищенні результативності діяльності банку, в забезпеченні ефективного функціонування та стабільного розвитку.

В умовах зростання конкуренції на ринку банківських послуг банківські інновації в основному направлені на залучення нових і підтримання існуючих клієнтів в банку, а також розширення і вдосконалення технологій надання клієнтам диверсифікованого спектру послуг і включають створення і впровадження конкурентоздатних нових продуктів / послуг / процесів.

Зауважимо, що серед науковців найбільш поширеним трактуванням економічної сутності банківської інновації є продуктовий підхід. Зокрема, можна розглядати банківську інновацію як реалізований у формі нового банківського продукту чи операції кінцевий продукт інноваційної діяльності [7]. Такий підхід є дещо вузьким і не охоплює вдосконалення технологій, організаційно-економічні інновації. Враховуючи той факт, що на ринку представлений широкий спектр банківських послуг та продуктів, більшої уваги потребують саме технологічні системи, які використовуються банківськими установами задля надання послуг. Їх швидкість, безпечність та надійність є запорукою ефективної діяльності банку.

На продуктовому підході базується також інше визначення «банківської інновації», яке розглядається як створення банківського продукту, що володіє більш привабливими споживчими властивостями порівняно зі створеними раніше, або якісно нового продукту, здатного задовольнити неохоплені раніше потреби його потенційного покупця, або використання більш досконалої технології створення того ж банківського продукту. [2] Зауважимо, що визначення «інновація» застосовується до всіх нововведень абсолютно у всіх сферах діяльності банків, що володіють певним позитивним стратегічним і економічним ефектом.

У свою чергу Б. Пшик розглядає банківську інновацію як комплексний процес, широкомасштабне нововведення, котре включає в себе стадії: виникнення ідеї, її розроблення, впровадження в конкретному продукті чи процесі, доведення до комерційного використання і розповсюдження нового рішення, яке спричиняє якісні зміни у діяльності з метою отримання соціально-економічної вигоди. [9]

Водночас слід зазначити, що банківська інновація має свої особливості, що передбачає її оцінку з трьох позицій – «прибуток-ліквідність-ризик», пов'язаних з впровадженням нових продуктів, послуг, інструментів, технологій, що не завжди враховується науковцями при розкритті сутності банківських інновацій.

Відзначимо, що новий продукт в якості банківської інновації проявляє себе тільки в процесі його реалізації на фінансовому ринку. Вважаємо, що всі новації, що реалізуються всередині банку, слід класифікувати як нововведення, а не інновації, оскільки вони не реалізувалися на ринку.

Банки зацікавлені у впровадженні інноваційних банківських продуктів і послуг з метою підвищення конкурентоспроможності. Однак нововведення в банківському бізнесі включають в себе не тільки технічні чи технологічні розробки, впровадження нових товарів і послуг, нових фінансових інструментів, але й нових форм бізнесу, нових методів роботи на ринку. Вони характеризуються більш високим технологічним рівнем, більш високими споживчими якістьми товару або послуги порівняно з попереднім продуктом.

В умовах інформаційного суспільства простежується постійне скорочення життєвого циклу інновацій. Наприклад, банківські пластикові картки на початку 90-х років минулого сторіччя, безумовно, були інноваційним продуктом. Однак зараз, у зв'язку з їх широким використанням, вони перестали бути такими. В даний час інноваційними банківськими продуктами виступають операції та угоди, засновані на комунікаційних та інтернет-технологіях. Наприклад, проведення платежів і розрахунків за дорученням клієнтів - це традиційна банківська операція. Але ця ж операція, що здійснюється за допомогою технологій дистанційного банківського обслуговування «Банк-клієнт» або інтернет-технологій, - це вже інновація.

Система управління інноваційним розвитком на підприємстві складається з двох складових, або підсистем: керуючої підсистеми (суб'єкта управління) і керованої підсистеми (об'єкта управління), зв'язок суб'єкта управління з об'єктами відбувається за допомогою руху інформації. Цей рух інформації являє собою сам процес управління, тобто процес розроблення і здійснення керуючої дії суб'єкта управління на об'єкт управління. Механізм керуючого впливу включає збір, обробку і передавання необхідної інформації та прийняття відповідних рішень [5]. На рис. 1 показані основні складові системи управління інноваційним розвитком на підприємстві.

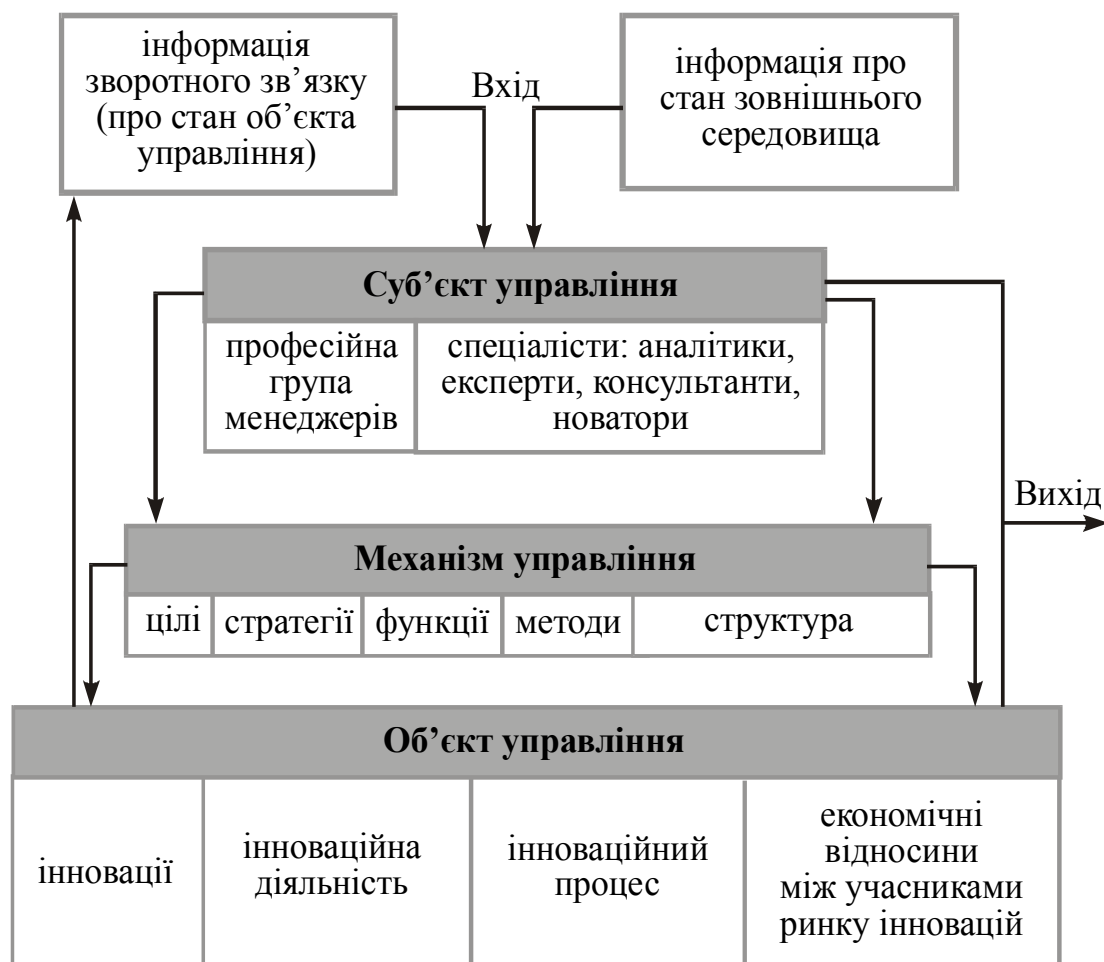

Рис. 1. Основні складові системи управління інноваційним розвитком на підприємстві [11]

Загальноприйнято вважати, що термін "інновація" запровадив австрійський економіст Й. Шумпетер, котрий вважається засновником теорії інноватики. Вчений визначав інновацію як встановлення нової виробничої функції, яка виступає рушійною силою динамічного розвитку. Інновація, на його думку, означає появу нової комбінації, перехід від старої виробничої функції до нової [4].

Однак ряд авторів має свою думку щодо визначення термінів «Інновація» та «Інноваційний розвиток». У таблиці 1 проведено аналіз результатів дослідження сутності категорії «інноваційний розвиток» та висвітлено різноманітні наукові підходи до її визначення.

Таблиця 1.

Наукові підходи до визначення суті дефініції «Інноваційний розвиток»

Автор	Визначення терміну «Інноваційний розвиток»
С. Д. Ільїнкова	Інноваційний розвиток — це сукупність принципів, методів і форм управління інноваційним процесом, інноваційною діяльністю та персоналом, зайнятим цією діяльністю.
П. Н. Герчикова	Інноваційний розвиток як один з напрямів стратегічного управління, яке здійснюється вищим рівнем управління компанією. Виходячи з цього, головна увага в інноваційному менеджменті має бути зосереджена на виробленні інноваційної стратегії і засобах її реалізації. Розроблення та виробництво нових видів продукції при цьому стає пріоритетним напрямом розвитку підприємства (фірми, корпорації), оскільки визначає всі інші напрями його розвитку.
Г. Д. Ковальов	Інноваційний розвиток визначає як систему управління економічним розвитком. При цьому він охоплює не тільки економіко-технічні проблеми, а й проблеми світогляду, бо світова тенденція полягає в радикальних змінах, пов'язаних з глобальним вибухом новачій.
П. Н. Завлін	Інноваційний розвиток розглядає в трьох аспектах: як науку та мистецтво управління інноваціями, як вид діяльності і як суб'єкт управління
І. В. Балабанов	Інноваційний розвиток вивчає природу інновацій, інноваційного процесу, інноваційної діяльності і механізм управління цими процесами. Виходячи з того, що інновації торкаються всіх сфер людської діяльності та впливають на господарський процес, інноваціями необхідно і можливо управляти.

Складено авторами на основі [11, 12, 13]

У Законі України «Про інноваційну діяльність» визначення інновації є комплексним і акцентується увага на її конкурентоздатності, зокрема, інновація розглядається як «новотворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість і (або) соціальної сфери» [8].

Висновки. Отже, на підставі аналізу теоретичних підходів до визначення економічної сутності банківських інновацій пропонуємо розглядати банківську інновацію як кінцевий результат інноваційної діяльності в банківській сфері, який отримав втілення у вигляді якісного нового або удосконаленого продукту чи послуги, реалізованих на ринку, або нового удосконаленого технологічного процесу, що використовується в банківській діяльності. Важливо, щоб у результаті впровадження них покращувалось задоволення потреб клієнтів, зростала конкурентоспроможність та ефективність діяльності з позиції «прибуток-ліквідність-ризик» та відбувався розвиток банку на інноваційних засадах. З врахуванням вищесказаного, інновація – це впровадження нових ідей, продуктів, послуг, технологій на ринку, нових форм організації діяльності з метою отримання стратегічного, економічного і соціального ефектів, покращення ринкової позиції в умовах ризику, невизначеності та конкурентної боротьби

Список використаних джерел.

1. Е-банкінг / Коммунальные платежи. Режим электронного доступа: http://www.prostobank.ua/internet_banking
2. Банківська система України: інституційні зміни та інновації : кол. моногр. / [Л.О. Примостка, М. І. Діба, І. В. Краснова та ін.]; за заг. ред. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2015, – 434 с.
3. Гарнов А. Формирование инновационного механизма разработки и внедрения в производство на примере фармацевтической промышленности / А. Гарнов, Т. Козюра // РИСК. – 2010. – № 3. – С. 167 – 170.
4. Єгоричева С. Методичні засади організації інноваційного процесу в комерційних банках / С. Єгоричева // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 53–57.
5. Інноваційний розвиток в Україні: наявний потенціал і ключові проблеми його реалізації : аналіт. доп. / Центр Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2004 – №7. – С. 24.
6. Лозовий В. С. Застосування проектного підходу в сфері науки як ресурс модернізації і розвитку України : аналіт. записка / В. С. Лозовий. – Режим доступу : www.niss.gov.ua/articles/1225.
7. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг / О.Мошенець // Фінансовий ринок України. – 2011. – № 12. – С. 7-8.
8. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 143.
9. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 13 груд. 1991 р. № 1977-ХІІ // Голос України. – 1992. – 24 берез.
10. Яковенко Р. В. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та перспективи / Р. В. Яковенко, А. М. Чернега. – Режим доступу : www.kntu.kr.ua/doc/zb_22%282%29_ekon/stat_20_1/72.pdf.
11. Поляков С.Г. Модель инновационного развития предприятия / С.Г. Поляков, И.М. Степнов // Инновации. – 2003. – № 2-3 (59-60). – С. 36-38.
12. Шипуліна Ю.С. Розвиток теоретико-методологічних засад переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку / Ю.С. Шипуліна, С.М. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – Т. I, № 4. – С. 103-112.
13. Маркетинг. Менеджмент. Інновації : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «ТД «Папірус», 2010. – 624 с.

References.

1. E-banking (2019) "Utility payments", available at: (Accessed 31 Oct 2019)
2. Primostki L.O. (2015), *Bankivs'ka sistema Ukrainy: instytutsijni zminy ta innovatsii* [Banking system of Ukraine: institutional changes and innovations], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
3. A. Garnov, T. Kozyura (2010), *Formirovanie innovacionnogo mehanizma razrabotki i vnedrenija v proizvodstvo na primere farmacevticheskoy promyshlennosti* [Formation of an innovative mechanism for the development and introduction into production on the example of the pharmaceutical industry], RISK, pp. 167 - 170.
4. Yegoricheva S. (2011), *Metodychni zasady orhanizatsii innovatsijnoho protsesu v komertsijnykh bankakh* [Methodical foundations of the organization of innovation process in commercial banks], Bulletin of the National Bank of Ukraine. pp. 53–57.
5. Razumkov Center (2004), *Innovatsijnyj rozvytok v Ukraini: naiavnyj potentsial i kliuchovi problemy joho realizatsii* [Innovative development in Ukraine: existing potential and key problems of its realization], pp. 24., Razumkov Center, Kyiv. Ukraine
6. Lozovy V.S. (2016), *Zastosuvannia proektnoho pidkhodu v sferi nauky iak resurs modernizatsii i rozvytku Ukrainy* [Application of the project approach in the field of science as a resource of modernization and development of Ukraine: analyte. Note], available at: (Accessed 02 July 2013)

7. Moshenets O. (2011), *Innovatsijni produkty i tekhnologii na rynku bankiv's'kykh posluh* [Innovative products and technologies in the banking services market], 12th ed, pp. 7-8, The financial market of Ukraine, Kyiv. Ukraine
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), "Law of Ukraine "On innovation activity", Govt. courier., vol. № 40-IV, № 143
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1992), "Law of Ukraine "About scientific and scientific-technical activity", Voice of Ukraine., vol. №1977-XII
10. Yakovenko R.V. (2017) "Innovative activity in Ukraine: problems and prospects", available at: (Accessed 28 Dec 2017)
11. Polyakov S., Stepnov I. (2003), *Model' innovacionnogo rozvitija predprijatija* [Enterprise Innovation Development Model], 2nd ed, pp. 36-38, Innovation, Kyiv, Ukraine
12. Shypulina Y., Illiashenko S. (2011), *Rozvytok teoretyko-metodolohichnykh zasad perekhodu pidpriemstv na innovatsijnyj shliakh rozvytku* [Development of theoretical and methodological foundations of transition of enterprises to innovative way of development], 4th ed., pp. 103-112, Marketing and innovation management, Kyiv. Ukraine
13. Illiashenko S. (2010), *Marketynh. Menedzhment. Innovatsii : monohrafiia* [Marketing. Management. Innovation: monogram], pp. 624

Стаття надійшла до редакції 20.11.2019 р.